

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej mgr. Wiesławy ZAŁOGI

Pod tytułem:

KOMPETENCJE SPOŁECZNE W KARIERZE ZAWODOWEJ KADRY DOWÓDCZEJ WOJSK LĄDOWYCH SIŁ ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Recenzowana dysertacja została przygotowana i napisana pod kierownictwem naukowym dra hab. inż. Zbigniewa Ciekankowskiego, którego teoretyczna i praktyczna działalność w sferze podjętego tematu jest powszechnie znana. W najogólniejszym rozumieniu rozprawa dotyczy niezwykle istotnych kwestii związanych z funkcjonowaniem kadry zawodowej wojsk lądowych w aspekcie posiadanych przez nich kompetencji społecznych, a bardziej szczegółowo wpływu tych kompetencji na ich rozwój zawodowy. Niewątpliwie kompetencje społeczne kadry zawodowej wojsk lądowych są niezwykle doniosłe nie tylko w sferze wykorzystania ich przez organy kadrowe SZ RP, lecz przede wszystkim do kierowania podległymi żołnierzami. Podjęcie tego typu problematyki ma zatem pełne uzasadnienie poznawcze, metodologiczne, metodyczne i społeczne oraz w znacznej mierze utylitarne.

Kwestie związane z jakością i przydatnością profili kompetencji społecznych już od dawna stanowią przedmiot zainteresowań badaczy w różnych dyscyplinach. W połowie XX wieku stały się istotnym obszarem badawczym specjalistów różnych dyscyplin naukowych w dziedzinie nauk humanistycznych i nauk społecznych. Odpowiednie kompetencje społeczne stały się nade wszystko nierozłącznym elementem funkcjonowania człowieka w jego wszelkiej działalności. Jest też niezwykle ważnym elementem procesów skutecznego zarządzania. Zawsze i nierozłącznie jest związane z człowiekiem i jego wszelkimi relacjami.

Jest niejako podstawą bytu jednostki w rzeczywistości społecznej a w konsekwencji stanowi o relacjach między ludźmi w organizacji oraz różnych obszarach funkcjonowania tej organizacji. Ma zatem aspekt czysto podmiotowy. To zaś wpływa na zakres i głębię problemu. Wymaga rozpatrywać wieloaspektowych, uwzględniających różne podejścia i filozofie.

Pragnąc określić przydatność profilu kompetencji społecznych w rozwoju zawodowych kadry dowódczej oficerów Wojsk Lądowych SZ RP Doktorantka przekonująco ujęła je w formie kompetencji. To dobre podejście, szczególnie w kontekście metodologicznym, albowiem pozwala wygenerować pełny zbiór zmiennych, czyli kategorii jednoznacznie stanowiących o istocie zjawiska. Najczęściej, w potocznym rozumieniu, kompetencjom przypisuje się fachowość, czyli pewne, określone umiejętności. To wąskie, pragmatyczne w swej istocie podejście, ma jednak coraz mniej zwolenników. Coraz częściej wyróżnia się wiele różnych właściwości stanowiących o kompetencjach w tym także kompetencjach społecznych. Rozpatrywanie zagadnień związanych z tego rodzaju kompetencjami jest dość popularne w świecie, także w środowiskach wojskowych NATO. Często odnosimy się do tego również w polskich siłach zbrojnych. Determinuje to wiele poczynań poznawczych. Mają one zwykle charakter cząstkowy bądź tylko pobieżno-kontekstowy. Często zawężane są do udowodnienia postawionych już dawno hipotez, przyjmowanych w gremiach kierowniczych jako doktryny. O ile jednak, przynajmniej w sensie bierno-poznawczym, kwestie umiejętności i wiedzy stanowiących o kompetencjach, wydają się dość proste i przystępne, a w sensie metodologicznym możliwe do zmierzenia, o tyle wygenerowanie innych zmiennych wymaga głębokiej penetracji poznawczej oraz twórczej inwencji metodologicznej. Ujmowane w sensie ogólnym kompetencje społeczne wymagają głębokiej wiedzy psychologicznej i socjologicznej a często nawet szerokich rozpatrywań filozoficznych ze szczególnym uwzględnieniem etyki. Niezwykle ważne są tu również kwestie związane z wiedzą o języku. Odniesienie tego do kadry dowódczej wojsk lądowych ma szczególne znaczenie i nieodłącznie wiąże się z ich przygotowaniem do spełniania funkcji zawodowych w określonych środowiskach a nade wszystko w kierowaniu/dowodzeniu podległymi sobie żołnierzami/pododdziałami. To zaś pozwala umieścić je, bez względu na interdyscyplinarność problemu, także w naukach o zarządzaniu. Taki też kontekst nadała swym badaniom Doktorantka.

W aspekcie powyższego działania poznawcze podjęte przez mgr Wiesławę Załogę należy uznać za wielce aktualne i ciekawe. Aktualność podjętej problematyki, szczególnie w środowisku akademickim, wydaje się oczywista. Ciekawość zaś budzi szczególnie teoretyczne uzasadnienie poszczególnych kwestii, a nade wszystko podejście metodologiczne w rozwiązywaniu tak złożonych problemów. Generalizując, stwierdzam, że Doktorantka podjęła się rozwiązania niezwykle skomplikowanego, interdyscyplinarnego w swej naturze problemu badawczego. Problemu o najwyższym, przynajmniej w moim przekonaniu, stopniu trudności. Wymagało to dużej odwagi intelektualnej oraz dobrego przygotowania metodologicznego, a przede wszystkim dobrej znajomości literatury przedmiotu a także innych dyscyplin naukowych, do których Autorka musiała się odwoływać, jeżeli chciała poszczególne problemy rozpatrzyć dogłębnie. Wstępny ogląd całości dysertacji pozwala już w tym miejscu na uznanie, iż z wszystkimi problemami Doktorantka poradziła sobie znakomicie.

1. OCENA MERYTORYCZNA

W ocenie merytorycznej rozprawy pozwolę sobie na ustosunkowanie się do jej struktury oraz treści związanej z wiedzą, którą Doktorantka musi posiadać przystępując do rozwiązania tak skomplikowanego problemu.

Struktura pracy wynika dość jednoznacznie z przyjętych przez Doktorantkę założeń precyzyjnie przedstawionych we wstępie do dzieła (s. 5-15). Wynika z nich znaczący nacisk, jaki położyła Autorka na sferę badawczą w tym przede wszystkim empiryczną. Dlatego też układ, w którym kwestie teoretyczne zaprezentowano w pierwszym i drugim rozdziale, a w pozostałych dwóch odniesiono się do organizacji badań oraz analizy i interpretacji uzyskanych wyników, oceniam jako trafny i przekonujący poznawczo. W tak interdyscyplinarnym podejściu należało skupić wysiłek na zasadniczych kwestiach. Tak też Doktorantka uczyniła, dowodząc znacznych zdolności analitycznych i syntetycznych. Przy takim podejściu podstawową miarą Jej dokonań są przeprowadzone badania i ich analiza oraz wynikające stąd wnioski. Wątpliwości może budzić brak zakończenia w pracy doktorskiej, jednakże treści jakie powinny znaleźć się w zakończeniu zostały przedstawione w podrozdziale 4.4 i 4.5, jest to dość nietypowe podejście rzadko stosowane w tego typu opracowaniach.

Kwestie teoretyczne Autorka przedstawiła w rozdziale 1 i 2. Problematykę związaną z istotą kompetencji i rolą środowiska zawodowego w ich kształtowaniu a w ostateczności kompetencji społecznych, które są przedmiotem rozpatrywań w tym rozdziałach, mogła ująć bądź w formie czysto teoretycznej analizy różnych teorii i koncepcji, bądź w formie analizy dotychczasowych podejść w badaniach empirycznych. Doktorantka wybrała pierwsze z podejść, traktując kwestie czysto teoretyczne w pewnym sensie jako podstawę do konstrukcji badań własnych. Stąd też w krótkich podrozdziałach wskazała zasadnicze znaczenia kompetencji społecznych ich modeli oraz wpływu środowiska na kształtowanie tychże kompetencji. Doktorantka przedstawiła kilka modeli kompetencji społecznych, szkoda tylko, że nie odniosła się w rozprawie, który z tych modeli można byłoby wykorzystać w kształtowaniu kompetencji społecznych wśród kadry zawodowej wojsk lądowych, *mam nadzieję, że Autorka odniesie się do tych kwestii podczas publicznej obrony.*

Rozpatrywanie kwestii kompetencji społecznych w przyjętej konwencji jest dla mnie przekonujące. Autorka jednoznacznie wskazała istotę kompetencji oraz jednoznacznie zidentyfikowała kwestie kompetencji społecznych, umiejętnie odwołując się do znanych autorów. Wskazała również na różnice istniejące w definiowaniu i rozróżnianiu kompetencji społecznych jako podstawowej kategorii. Umiejętnie skorzystała z dorobku nauk o języku, właściwie wykorzystując dorobek tych nauk do uzasadnienia przyjętego podejścia. Z powyższego dość wyraźnie wynika pozytywny obraz wyboru przez Doktorantkę podstaw teoretycznych badań.

Dwie kwestie wydają się jednak na tyle kontrowersyjne, że powinny być przedmiotem ustosunkowania się do nich Autorki. Pierwsza, o charakterze czysto filozoficznym, dotyczy oczywiście kompetencji społecznych. Autorka napisała na s. 38 „...wojsko realizowało je przez cnoty żołnierskie, wartości i duchowość”, *proszę o wyjaśnienie kwestii duchowości w kształtowaniu kompetencji społecznych.* Druga dotyczy zapisu z tej samej strony „... szeroko rozumiane kompetencje społeczne nie stanowią odkrycia ostatnich czasów, mają swój rodowód w powstaniu armii i zasad sztuki walki”. **Jestem niezwykle ciekawy jak Doktorantka podczas publicznej obrony wyjaśni wpływ zasad walki na kształtowanie się kompetencji społecznych i powstanie armii.**

Generalizując można jednak określić, iż zasadnicze kwestie merytoryczne zostały ujęte dogłębnie i rozpatrzone skrupulatnie, zgodnie z przyjętą konwencją pracy. Daje się wyraźnie zauważyć, iż analizy prowadzone przez Doktorantkę

oraz identyfikacja różnych ujęć kompetencji społecznych stały się przyczynkiem, dobrą podstawą, do opracowania właściwych wyznaczników i w konsekwencji opracowania dobrych narzędzi badawczych.

Wysoką wartość merytoryczną rozprawy podnosi również poprawny, komunikatywny i przekonujący w uzasadnieniach język. Reasumując ocenę części merytorycznej stwierdzam, iż jest ona opracowana z dużą dokładnością i znajomością rzeczy. Doktorantka wykazała się dużą dociekliwością i umiejętnością prezentowania myśli a jej analizy dawały dobre podstawy do konstruktywnych wniosków.

2. OCENA METODOLOGICZNA

O wartości dysertacji doktorskiej stanowi przede wszystkim warstwa metodologiczna. Przygotowanie, przeprowadzenie i interpretacja badań stanowią bowiem podstawową umiejętność pracownika nauki. Z uznaniem odnotowuję, iż mgr Wiesława Załoga wykazała w tym obszarze wysoki poziom wiedzy i umiejętności.

W fazie przygotowawczej badań jednoznacznie i precyzyjnie określiła główny problem badawczy, zawarty w pytaniu „*Jaką rolę odgrywają kompetencje społeczne w karierze zawodowej kadry dowódczej oficerów młodszych Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej?*”. Tak określony główny problem badawczy wyraźnie determinował cele badań, który zostały określone trafnie i przekonująco. Mam tu na myśli przede wszystkim cele poznawcze, które stanowią podstawę dalszej procedury poznawczej. Z metodologicznego punktu widzenia cel utylitarny ma drugorzędne znaczenie, przynajmniej w tego typu badaniach. Chociaż Doktorantka nie ustrzegła się tutaj drobnego błędu generując cel badań i cel pracy, *może podczas publicznej obrony odnieść się do problemu i wyjaśni jaka jest różnica pomiędzy celem badań a celem pracy?*

Poprawnie sformułowany główny problem badawczy a jego dekompozycja na problemy szczegółowe nie budzi zastrzeżeń. Z uznaniem należy się odnieść do ich konstrukcji. Pierwsze dwa problemy mają charakter opisowy (diagnostyczny) natomiast następny ma charakter typowych problemów wyjaśniających, wskazujących na konieczność wyjaśnienia związków między różnymi zmiennymi. Biorąc pod uwagę strukturę wszystkie problemy mają charakter dopełniający, czyli złożony. Należą zatem do trudniejszej kategorii pytań, co

wskazuje na wielką swobodę metodologiczną doktorantki a także znajomość logicznej teorii pytań.

Dobrze skonstruowane są również hipotezy, które są ściśle powiązane z problemami. Dlatego też, podobnie jak problemy, pierwsze dwie są diagnostyczne a kolejna wyjaśniająca. Wszystkie należy zaliczyć do kategorii hipotez średnich, przy zastosowaniu podziału ze względu na moc hipotez. Zawierają one niezbędne zmienne, którymi Autorka dobrze operuje podczas prezentacji i analizy wyników badań.

Właściwie dobrano również metody badawcze. O ile nie można mieć żadnych uwag do metod empirycznych, to w kwestii tzw. metod teoretycznych występują pewne kontrowersje. Po pierwsze, skoro Autorka wskazuje na analizę, to powinna uwzględnić fakt, iż analiza ilościowa, którą stosowała, ale nie uwidoczniła w rozdziale metodologicznym, jest zawsze połączona z indukcją, a jakościowa z dedukcją. One w badaniach ilościowych, a takie były domeną procesu poznawczego Doktorantki, występują raczej nierozłącznie. W badaniach jakościowych jednak występuje jedynie ta pierwsza. **W tym miejscu konieczne jest zwrócenie uwagi na dedukcję, którą Autorka ujmuje dość niejasno. Sądzę, że kwestie redukcji, indukcji i dedukcji zostaną wyjaśnione podczas obrony pracy.**

Starannie przygotowano metody empiryczne tj. badanie opinii, w którym zastosowano technikę ankietowania oraz wywiad ekspercki. Dobór próby badawczej w aspekcie ilościowym należy uznać za właściwy. Chociaż wątpliwości budzi fakt, że przy tak dużej ilości respondentów, 908 oficerów młodszych w badaniach głównych to tylko 30 wzięło udział w badaniach pilotażowych, ***proszę wyjaśnić podczas publicznej obrony skąd taka różnica.***

W sensie jakościowym jednak można mieć pewne wątpliwości. Chodzi o to, że tytuł dysertacji jednoznacznie sugerował badanie kompetencji społecznych kadry dowódczej Wojsk Lądowych SZ RP. Z tego wynika, iż badaniami powinny zostać objęci wszyscy żołnierze zawodowi pełniący funkcje dowódcze w wojskach lądowych. Tymczasem Autorka ograniczyła się jedynie do oficerów młodszych (podporucznik, porucznik, kapitan), co nie jest zbyt przekonujące a przez to nie czyni wyników badań w pełni wiarygodnymi. Gwoli sprawiedliwości należy zauważyć, iż bardzo dobrze został opracowany kwestionariusz ankiety. Spełnia on wszelkie warunki stawiane przed tego typu narzędziami.

Odnośnie wywiadu eksperckiego Doktorantka przeprowadziła go pośród siedmiu oficerów szczebla operacyjnego dowodzenia z jednostek bezpośrednio

podporządkowanych dowódcy Wojsk Lądowych SZ RP, *proszę podczas publicznej obrony przedstawić sposób doboru tychże ekspertów oraz kiedy był prowadzony ten wywiad ekspercki i jego wykorzystanie w rozprawie doktorskiej.*

Niezwykle wartościowe poznawczo są wyniki uzyskanych przez Autora badań oraz ich analiza. Jednoznaczność predykatów pozwoliła na pełną ekspozycję zarówno określoności ilościowej, jak również jakościowej określoności przedmiotów badań. Wielce ciekawa jest prezentacja wyników badań jakościowych. Doktorantka zaprezentowała je przede wszystkim w skalach nominalnych i porządkowych. Skale te są wyczerpujące, rzetelne i trafne, a zatem w pełni wyczerpują wymogi stawiane procesowi porządkowania danych. Istotne w procesie analizy zebranych danych a w konsekwencji generowania wniosków i uogólnień w tego typu badaniach jest wykrywanie związków i zależności, a także właściwych korelacji.

Niezwykle ciekawe, a jednocześnie przedstawiające wysoką wartość poznawczą, są analizy uzyskanych danych, a przede wszystkim ich skrupulatna interpretacja, pozwalająca śledzić tok rozumowania Autorki. Prowadziły one zawsze do konstruktywnych wniosków. Są wynikiem dobrego, zawsze właściwie uzasadnionego, uszeregowania zebranych danych. W wyniku tak przeprowadzonych badań Doktorantce udało się:

- *po pierwsze, zebrać wielce ciekawe dane dotyczące luki w kompetencjach społecznych pomiędzy poziomem deklarowanym a oczekiwanym;*
- *po drugie, ustalić występujące tendencje w preferowaniu poszczególnych kompetencji społecznych;*
- *po trzecie, wygenerować w pełni uzasadnione wnioski a także propozycje zmian procesów doskonalących.*

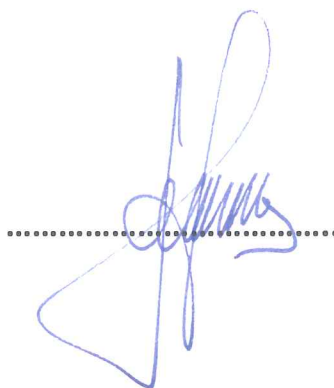
Osiągnięcia powyższe są, w moim przekonaniu, wystarczającym argumentem do pozytywnej oceny wartości metodologicznej rozprawy.

3. KONSTATAcje OGÓLNE I WNIOSEK KOŃCOWY

Reasumując prezentowane dotychczas konstatacje i oceny stwierdzam, że mgr Wiesława Załoga wykonała dysertację doktorską na wysokim poziomie. Praca została napisana poprawnym, komunikatywnym językiem. Prezentowane treści są wynikiem rzetelnych danych uzyskanych w toku precyzyjnie i dokładnie, z metodologiczną szczegółowością przeprowadzonych jakościowych i ilo-

ściowych badań naukowych. Doktorantka przedstawiła do oceny rozprawę o wysokich walorach metodologicznych i merytorycznych. Udowodniła, iż ma dobrze opanowany warsztat badawczy oraz rozległą i głęboką wiedzę. Wykazała dociekliwość i skrupulatność badawczą. Jest zdolna do wnikliwych i dogłębnych ocen. Z dużą umiejętnością potrafi wnioskować i formułować nowe tezy. **To wszystko świadczy o wysokich predyspozycjach badawczych Doktorantki i niewątpliwym talencie naukowym.**

Biorąc pod uwagę dotychczasowe refleksje i powyższe spostrzeżenia dySSERTACJĘ doktorską mgr Wiesławy Załogi oceniam pozytywnie. Stwierdzam, że spełnia ona warunki ustawowe. W aspekcie powyższego wnioskuję o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

A handwritten signature in blue ink is positioned over a horizontal dotted line. The signature is stylized and appears to be the name of the reviewer, likely a professor or academic official.